

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HAALEKANDJA

10. JUULIL 1930. A.

Nr. 11

KAHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 20.—, 1/2 lhk. Kr. 10.—,
Pooles aastas . . . . . " 2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50
Üksik number . . . . . " —.25	Telefon Nr. 4—72.	1/16 lhk. Kr. 1.25.
1923 aastak. . . . . " —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	Dokumentide kaotamise kuu-
1924 " . . . . . " 3.—	linna osakond Nr. 609.	lutused 50senti dokumendi pealt.
1925 — 1929 a. ä . . . . . " 5.—		

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Viie riigi maaomavalitsuste koostöö	Lhk. 175
Valdadelt tahetakse õpetajate valimise õigust ära võtta	" 177
Seletuskiri vallaomavalitsuste ümber- korraldamise põhilauseste juurde	" 178
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 184
Välismaade omavalitsused	" 184
Riigikohtu seletused	" 186
Küsimused ja vastused	" 187
Kuulutused	" 174

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Kuulutakse maksvusetaks:

1) Adam Jaani p. Leesik'i hobusepass, väljaantud Meeksi vallavalitsusest 13. veebr. 1924 a. Nr. 73 all.

2) Marie Jaagu t. Sikk'i hobusepass, väljaantud Päre vallavalitsusest 13. juunil 1929 a. Nr. 6 all.

3) Aleksander Leonti p. Kao hobusepass, väljaantud Muhu-Suure vallavalitsusest 23. veebr. 1921 a. Nr. 648 all.

4) Karl Jüri p. Oja isikutunnistus, väljaantud Päre vallavalitsusest 25. aug. Nr. 546 all.

Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta

27. vihik

saadetakse neil päeval tellijatele kätte.

28. vihik

on trükkis ja ilmub lähemal päevil.

Tellimisi võtab astu ainult E. Maaomav. Liit.

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr. —50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„ 3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„ 5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„ 5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„ 5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„ 5.—	1930 a. press-paan köites à	„ 1.20
„	1929 a.-k.	„ 5.—	kuldköites	„ 1.75
„Esimene Eesti omavalitsuste-			„Meie maaomavalitsuste üm-	
gelaste kongress“	„	2.50	berkorraldamise sihid“ . .	„ —.60
Seesama omavalitsustele . .	„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogu maaoma-			viisilise raamatupidamise	
valitsuste kohta, 26 vihku	„	16.90	revideerimise kava“ . . .	„ —.50
ehk 1 eks. 70 s., 5 vihku 3.25			Vallavolikogude kodukord . .	„ —.15
s., 10 vihku 6.50 s., 20 vihku	„	13.—	„Maaomaval.“ köidetut kallimad: kooliköide 80 s.	
			kalingorköide 125 snt., nahkköide 1,50 snt.	

Viie riigi maaomavalitsuste koostöö

Eesti Maaomavalitsuse Liidu sõprussidemeid Soome, Rootsi, Läti ja Taani maaomavalitsuste liitudega.

Kuigi mõnigi pealkirjas nimetatud liitudest 10 aastat vana, teised pea sellesse easse jõuavad, algas naaberriikide maaomavalitsuste liitude koostöö märksa hiljem ja alles viimaste päevade sündmuste tagajärjel võime viie riigi maaomavalitsuste koostööst rääkida.

Alguse tegemise au maaomavalitsuste liitude vahelise sõprussidemete loomises langeb Soomele. Soome Maakogukondade Liit (Maalaiskuntien Liitto) saatis esimesena Eesti Maaomavalitsuste Liidule 1927 a. sügisel kutse osavõtta Helsingis peetavast II. Soome Maakogukondade päevast (Liidu peakoosolekust). E. Maaom. Liit võttis kutse vastu ja komandeeris Soome Maaomavalitsuste suurpäevale Liidu esi-

mees R. Kuris ja juh. liige H. Lauri tänavu 26.—28. juunini Stokholmis ärapeetud Rootsi Maaomavalitsuste Liidu (Svenska Landskommunernas Förbund) III. kongressist Liidu 10. aasta juubeli päeva puhul osa.

Rootsis on kaheastmeline maaomavalitsus, kuigi mitte täiesti meie kaheastmelise maaomaval. taoline. Svenska Landskommunernas Förbund on I. astme maaomavalitsuste (valdade) liit. Rootsi II. astme maaomavalitsustel, landstingidel, on ka oma liit, Rootsi Landstingide Liit, kes ka juba 10 aastat tegutsenud. Selle Liiduga astus E. Maaom. Liit oma esindaja J. Janssi kaudu 1928 a. ühendusse, mille tagajärjel Landstingide Liidu sekretär

Artturi Hiidenheimo,

Soome Maakogukondade Liidu esimees.

Sven Bengtsson,

Svenska Landskomm. Förb. esimehe k.t. ja III. kongr. juhataja, riigipäeva liige.

mehe H. Lauri ja sekretär H. Aviksoni. Sellele järgnes 1928 a. sügisel Soome Maakogukondade Liidu abiesimehe E. Itkose ja Liidu kandvama tegelase J. Toiviasse sõit Tallinna Eesti omavalitsustegelaste teisele kongressile. Enne, kui sidemed kolmandatega oleks sõlmitud, tuli veel sidemeid Soomega kinnitada, sest tänavu kevade võtsid E. Maaom. Liidu esimees R. Kuris ja juhatuse liige H. Lauri osa Soome Maakogukondade Liidu III. päevast. Seal saadi tuttavaks ka Rootsi Maaomavalitsuste Liidu esindajatega ja viimase kutsel võtsid Liidu esi-

Sven Odén „Maaomavalitsuses“ (Nr. 2 ja 4 — 1929 a.) kaks artiklit avaldas. Nüüd, Landskommunernas Förbundi kongressil käies külastasid meie Liidu esindajad ka Landstingide Liitu sõprussidemete kõvendamiseks.

Viimane sõit võimaldas ka Taani Maaomaval. Liiduga esimesi sidemeid luua Rootsi kongressil viibivate Taani esimehe Jenseni ja sekretär Saurbrey kaudu.

Enne, kui Stokholmis mitmekordsed sidemed sõlmiti, pakkus koostööks kätt kõi-

Mag. **I. Toiviainen**, Soome Maak. Liidu nõunik.
Mag. **K. I. Vedenoja**, Soome Maak. Liidu sekretär.

ge lähem, kuid ka kõige noorem liit, nimelt Läti Maakondade Omavalitsuste Ühendus (Latvijas Aprinku Pašvaldību Savienība), kes võitleb maakondade ja valdade huvide eest. Läti naaber astus meiega ühendusse Pärnu Maavalitsuse pearaamatupidaja K. B i n d s c h e kaudu, soovides saada tutvunemismaterjaale Eesti omavalitsuste olude üle. Soovitud materjalide saatmisega on koostööle alus pandud.

Koostöö viie riigi maaomavalitsuste liitude vahel on veel võrdlemisi noor, kuid tulemustest võib rääkida.

Kui E. Maaomaval. Liidu esindajad esi-

mest korda Soome Maakoguk. päeval käisid, töid nad kaasa hulga mõtteid, mida vaja oleks ka meie maaomaval. põllule istutada, samuti Soome maaomaval. olude üle kirjutusi „Maaomavalitsuses“. Kõiki mõtteid ei juletud meie oludes kaalumisele võtta. Teistkordne Soome sõit kinnitas vajadust neid mõtteid ka meil liikuma panna ja E. Maaom. Liidu juhatuse viimasel koosolekul räägiti neist juba avalikult ja kaaluti nende teostamist meie oludes. Ka „Maaom.“ eelmises numbris toodud artikkel „Ilma lauajuhendita ja kaustadeta“ on kirjutatud Liidu esindajate poolt Soomes nähtud ja kuulnud olukorra järele. Kui Liidul korda läheb põhjalikuks

I. A. Zander,

Rootsi Maaomaval. Liidu direktor (sekretär).

Soome omavalitsuste asjaajamise ja raamatupidamise tutvunemiseks isikut Soome komandeerida, võib koostöö Soome liiduga meile riikiselt väga tähtsaks osutada.

Rootsimaa omavalitsuste korraldus ja vahekorid keskvoimuga, võiks meile meie

Väliskülalised Rootsi Maaomav. Liidu III. kongressil 26—28 juunini 1930.

Paremalt lugedes: **A. Hiidenheimo**, Soome Maak. Liidu esimees; **R. Kuris**, Eesti Maaomaval. Liidu esimees; selle seljataga **N. Blees**, Eesti Rootsi rahvussekretär; **H. Lauri**, Eesti M. Liidu juh. liige; pr. **Blees**; mag. **J. Toiviainen**, Soome Maak. Liidu nõunik; selle seljataga **J. Saubrey**, Taani M. L. sekretär; **G. Jensen**, Taani Maaomav. Liidu esimees.

omav. ümberkorralduse puhul vast mõndagi eeskuju pakkuda. Tohib loota, et need andmed Rootsist saame, kuna E. Maaomavalitsuste Liit on kõiki naaberriike Eesti maavalitsuste korraldusega juba tutvustanud. Liidu sekretär H. Aviksoni poolt kokkuseatud ülevaade Eesti maaomavalitsuse korralduse ja tegevuse üle ilmus Soome Maakogukondade Liidu häälekandjas „Maalaiskunta“ ja Liidu esindajad viisid Stokholmi sõites selle kirjelduse ka rootsi keelses tõlkes kaasa, tehes alguse andmete vahetamises ühtlasi ka Taaniga.

Lätile on saadetud peale ülemalnimetatud kirjelduse rida muid soovitud and-

meid. Läti Liit lubab soovitavaid andmeid vastu saata.

Kes mäletab paari aasta eest „Maaomaval.“ toodud andmeid Läti valla eelarve ja selle täitmise ning aruannete kohta, see teab, kui palju võime õppida omas töös teistelt, kui aga tahtmist on oma tööd otstarbekohaselt korraldada.

Koostööle viie riigi maaomaval. liitude vahel on meil alus pandud. Lühikese aja jooksul saavutatud tulemused tohivad loota lubada, et kui sõlmitud sõprusside-meid tahetakse ja osatakse kasutada, siis see koostöö ka soovitud vilja kannab.

6. juulil 1930.

H. Avikson.

Valdadelt tahetakse õpetajate valimise õigust ära võtta.

Nõrgad motiivid. Mitte vallad, vaid maksev seadus süüdi.

Et meil kõik sünnib omavalitsuste õiguse piiramise tähe all, see on lahtiste silmadega vaatlejale selge, et aga asi niikaugele võib minna, et vallavalitsustelt õigus võetakse oma koolidele õpetajaid valida, seda ei oleks suutnud ka suurem pessimist ennustada. Aga nii näib lugu olema, sest ajalehtede teate järele on vastav seaduse eelnõu valminud, mis vallaomavalitsustelt nende põlise õiguse, õpetaja valimise õiguse, ära võtab. Ja miks? Vallad olla õpetajate kohte viina ja altkäemaksu eest annud.

Ei saa sarnaseid üksikjuhuseid eitada, kuid üksikjuhused ei tingi seaduse muutmist, nagu ükskõik missugune teine kuritegu ei nõua vastavate seaduste ümberkorraldamist, vaid kuriteo-teostaja karistamist.

Selle kõige valusamalt vallaomavalitsuste õlgustesse lõikava kavatsuse juures tuleb silmaspidada kõige pealt kaaluvat asjaolu:

Õpetajate valimise õigus meie valdadel on igivana. Aastakümneid tagasi, kus haridus märksa madalam, omavalitsusasjades vilumata oldi, arusaamine õpetaja ülesannetest vast piiratum oli, valisid vallavolikogud omale õpetajaid, määrasid neile palga ja valisid mehi, kelle tegudega ja tööga seltskondlikel alal praegused õpetajad, nagu kaebatakse, tihtigi võistelda ei saa. Siis, keisri valitsuse ajal, pool aastasada tagasi, said vallad oma ülesandega

hakkama, nüüd, kus seisukord peaks vabas Eestis märksa parem olema, leitakse, et meie vallavolikogud on sedavõrd arenematud, et õpetajate valimine neile dokumentidega varustatud isikute hulgast raskusi teeb!? Või on see viina eest valimine ja altkäemaksu võtmine ikka moodis olnud?

Peab tähendama, et niisuguste asjade juures on ikka kaht tarvis, andjat ja võtjat. Õpetajate tasapind ei saa kõrge olla, kui nende hulgas altkäemaksu andjaid ja viinaostjaid leidub. Varemalt sai küll kohte ilma selleta. Nende ridade kirjutaja on neljas kohas õpetajaks olnud, kus valimine vallavolikogudest olenes. Kolm vallavolikogu valisid enam kui 30 aastat tagasi mind ilma volikogu ette minemata, ja viimane valis mu ilma minu teadmata valla parema kooli juhatajaks. Ja see oli vald, kus joomine võrdlemisi suur, mina aga tuntud karsklane olin.

Kui nüüd kisa tehakse mitte õiglase valimise pärast, siis on põhjused suutu muljal.

Ennem valis volikogu õpetaja või koolijuhataja ära, keda ta ise oli välja vaadanud ehk keda talle soovitatud, nüüd ei tohi ta valimist toimetada väljavalitute hulgast, vaid peab üle riigi kõigile kohatahtjatele teatama, et üks koht vaba. Seda nõuab seadus. Ja see mõtetu seadus paneb sadanded kohatahtjad vaba koha peale tormijooksma, täiesti asjata, sest ena-

masti on oma inimene ette teada, kes valitakse. Nii liigub kohata õpetajate parv kohalt kohale ja äritub õigusega, kui leitakse, et valitakse oma mees. Sealt tõusevad kahtlused, sealt kerkivad vajadused teisel teel õnne katsuda, sealt järgnevad ka üksikud juhused, kus viin võib oma osa etendada.

Neil juhusel ei ole niipalju süüdi valdad, ega ka vintsutatud õpetajad, kui seda täitsa mõtetu seadus on, mis sunnib vabasi õpetajate kohte väljakuulutama.

Kaotage see rumal seadus — olen seda juba varemalki ütelnud — ja küsimus laheneb iseenesest ilma, et vaja oleks seaduse koostaja lühinägelikkuse pärast valdade õigusesse terveks tegemata operatsiooni teha ajal, kus ometi hüüdsõnaks on: valdadele rohkem õigusi. Kui võib E. Maaomavalitsuse Liidu nõuet, et valdadele tuleb kooli asjus senisest rohkem õigusi anda, utoopiliseks pidada, siis vähemalt arvestagu ministriumil poolt kokkuseatud omaval. ümberkorralduse kavaga, millest seesama juhtmõte läbi käib: valdadele rohkem õigusi!

Valdadelt nende põlise õiguse, õpetajate valimise õiguse, äravõtmine on vallategelased ärevusse ajanud. Kas see ärevus väljendub Lapua meeste väljenduse eeskujul, seda ei tea, kuid valdade volikogud on küsimuse kohta seisukohte võtma hakanud ja kutsuvad teisi üles seda sama tege-

ma, nagu tõendab Alatskivi valla volikogu järgmine otsus:

„Volinik August Tõruvere kandis ette, et ajalehe sõnumite järele kavatsetakse algkooli õpetajate valimise õigust vallavolikogude käest ära võtta ja õpetajad määrata sellekohase komisjoni poolt.

Selles asjas sõnavõtmiste järele tehakse ettepanek: „Pöörata Riigikogu rühmade ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu poole palvega kaitsta rahvaesinduses vallaomavalitsuste õiguseid, millised algkooli õpetajate valimise asjas senise korra järele on kujunenud traditsioonilisteks vanast ajast peale, kuna arusaamatuks jääb, kuidas võivad linnades asuvad komisjonid teada, kes maa-lastest õpetajateks paremini kõlbavad. Juhtumisel, kui kavatsus teostatakse, oleks see suur löök vallaomavalitsusetle, kelle õigused kohustuste kõrval juba niigi päris varju jäävad. Vastupidi, meie arvates, tuleks vallaomavalitsuste õigusi sellel alal laiendada, jättes nendele peale õpetajate valimise õiguse ka nende ametist vabastamise õigus.

Käesolevas asjas seisukoha võtmist paluda ka naabervaldadelt.

Lahtisel hääletamisel saab ettepanek hääli 15 poolt, ilma vastu ja erapooletuteta ja sellega vastu võetud.“

Seletuskiri vallaomavalitsuse ümberkorraldamise põhilause te juurde.

Vallaomavalitsuse ümberkorraldamise seaduse loomine on suurem päevaküsimus praegu. Kümme aastat kestnud katsed ja kõnelused näivad nüüd kindla kuju saama, nii et sügiseks on oodata vallaomavalitsuse korralduse seaduse eelnõu esitamist Riigikogule. Nende põhilause te järele, mis eelmises „Maaomavalitsuses“ toodud, on Kohtu- ja Siseministriumil seaduse eelnõu kokkuseadmine teoksil ja sellega loodetakse pea lõpule jõuda.

Et võimaldada kõigile vallaomaval. korralduse seaduse põhimõtetes süvenemist ja nende järelekaalumist selleks ajaks, kui eelnõu ise ilmub ja, kasutades Kohtu- ja Siseministriumilt saadud materjaale uue seaduse põhilause te juurde, toome siin kohal seletuskirja nende põhilause te kohta:

I. Vallaomavalitsuse üksuse suurus ja ümberkorraldused.

1. Meie omavalitsuskorralduse ümberkujundamise küsimuses on peetud kogu meie iseseisvuse kestes, eriti aga viimastel aastatel, rohkesti vaidlusi. Suuremaid lahkuminekuid on olnud märgata maavalitsuste küsimuses. Ühed leiavad, et maavalitsused — vähemalt praegusel kujul — on üleareseks ning ilmaaegseid kulusid tekitavaks lülks meie omavalitsus-süsteemis, kuna meie riigi kitsastes piirides valdad keskvalitsusega väga hästi võiksid läbi käia ka otseteed, ilma maavalitsuste vahetluseta; ülesannetega aga, mis praegu täita maavalitsustel, võivat väga hästi toime saada valdade sihtühingud või — kui neid ei soovita — isegi riik. Teiste vaade

on sellele vastupidine. Toonitatakse, et maakondade omavalitsusline korraldus on juba küllaldaselt näidata suutnud oma eluõigust ja otstarbekohasust. Nad on paratamatuiks ja hädavajalikkudeks teise astme omavalitsuskorraldusteks ülesannete lahendamisel, millistega valdadel võimatu korda saada ning milliste täitmine pole otstarbekohane ka keskvalitsuse korraldusel, mis seisab alati elust kaugemal ja on bürokraatlikum. Võimalikult laialdane omavalitsus on põhi, millel kõige kindlamini püsib meie omariiklus, valmistades ette tegelasi laialisemate ülesannete täitmiseks ning tuues riiklikku tegevust kodanikkudele lähemale.

Need kaks voolu meie omavalitsuse küsimuses seisavad praegu üksteisega teataval määral võistlusriinas.

Maaomavalitsuse algüksuse küsimus aga ei ole erilisi vaidlusi tekitanud. Sellega on vallaomavalitsus leidnud üldtunnustamise. On küll üksikuid hääli kuuldavale tulnud, kes pooldavad, et valla- ja maaomavalitsused nende praeguse kahe astme kujul ära kaotataks ja nende asemele loodaks ja organiseeritaks üks vahepealne n. nim. kihelkonna ehk ringkonna omavalitsuse üksus, mis suudaks täita niihästi praeguse valla- kui ka maavalitsuse ülesandeid, ja seega muudetaks meie maaomavalitsus üheastmeliseks; kuid see vool ei ole suutnud enesele erilist poolehoidu võita.

Mis aga valla kui maaomavalitsuse algüksuse suhtes lahkavamisi on tekitanud, on tema suurus. Kas suur või väike vald, selle küsimuse pärast on palju vaieldud. Suure valla kaitsejad ütlevad: vald peab olema välja kasvanud täiselujõuliseks ja nii suureks, et asjaajamise kulud, valla kantselei, lõviosa eelarvest ära ei neelaks. Väikese valla pooldajad rõhutavad, et kohalik omavalitsus kaotab siis oma mõtte, kui ta ei ole rahvale lähemal ja kättesaadav.

Ühes sellega juhitakse aga tähelepanu asjaolule, et valdade suuruse küsimust ei tohiks mitte enne ära otsustada, kui on selgusele jõutud, kas omavalitsus püsima jääb või mitte. Võidab seisukoht, et maaomavalitsused kaotatakse ning vallad asetatakse otsekohesesse läbikäimisesse keskvalitsusega, siis tuleb paratamatult eelistada suuremaid valdu, mis oleksid küllalt tugevad, et ainukeste omavalitsusüksustena täita neile osakslangevaid mitmekesiseid ülesandeid. Võidab aga vastupidine

seisukoht, siis võivad otstarbekohasuse väljavaated jällegi koguni teised olla, vähemalt selles mõttes, et otstarbekohased ei ole väga suured vallad.

Teiselt poolt aga leitakse, et ikka rohkem hakkab läbi lööma põhimõte, luua midagi keskmise valla taolist, mis võiks olla küllalt elujõuline, kuid selle juures ka küllalt kättesaadav. Sarnase valla loomine peaks olemagi omavalitsuste korraldamise alusmüüriks ja lähemaks ülesandeks. Alles selle järele, kui vallaomavalitsus juba kindlama ilme võtnud, võiks loota maavalitsuste küsimusele õiget lahendust.

Kaaludes ülemal väljendatud mõtteid ja seisukohti, leiab Kohtu- ja Siseministeerium, et ei oleks tungivat tarvidust valdade suuruse küsimust siduda maaomavalitsuste saatusega, vaid käia soovitatud rada: luua midagi keskmise valla taolist, mis võiks olla küllalt elujõuline, kuid selle juures ka küllalt kättesaadav. Suurte murrangute läbiviimist sel alal ei poolda ministeerium, sest see oleks raske teostatav. Sellejuures ei tarvitseks aga sugugi maaomavalitsuse korraldusküsimust nihutada tagaplaanile, vaid selle lahendamine võiks sündida paralleelselt vallaomavalitsuse korraldusküsimusega.

Reaalseid ettepanekuid valdade suuruse kohta on senini tehtud õieti kolm. Maaomavalitsuste Liidu seisukohalt peaks keskmise valla suurus olema 1500—3000 elanikku; vallad alla 1000 elanikuga, kus geograafiline seisukoht seda lubab, tuleks liita naabri valdadega, 1000—2000 elanikuga valdade ehitamine tuleb ettevõtta siis, kui nende esituskogud seda pooldavad. Vabariigi Valitsuse poolt omal ajal Riigikogule esitatud vallaseaduse eelnõu nägi ette, et vallad alla 2500 elanikuga tulevad teiste valdadega ühendada. Nendest võisid püsima jääda ainult niisugused, mille liitmist kas tervikuna või osadena ei luba geograafiline asend. Sama minimum figureerib ka siseministri seletuskirjas tema poolt Vabariigi Valitsusele 20. märtsil l. a. esitatud põhilauses. II omavalitsustegelaste kongress võttis vastu üldise põhilause, et väiksed ja elujõuetud vallad, kus geograafiline seisukord seda lubab, tulevad liita teiste naabri valdadega.

Eesti vabariigis on praegu 375 valda. Nendest on kuni 300 elanikuga 2 valda, 301—500 elanikuga — 6 valda, 501—1000 elanikuga — 42 valda, 1001—1100 elanikuga — 18 valda, 1101—1200 elanikuga — 22 valda, 1201—1300 elanikuga — 13

valda, 1301—1400 elanikuga — 9 valda, 1401—1500 elanikuga — 15 valda, 1501—1600 elanikuga — 13 valda, 1601—1700 elanikuga — 15 valda, 1701—1800 elanikuga — 11 valda, 1801—1900 elanikuga — 12 valda, 1901—2000 elanikuga — 13 valda, 2001—2500 elanikuga — 57 valda, 2501—3000 elanikuga — 42 valda, 3001—5000 elanikuga — 76 valda ja 5001—10.000 elanikuga — 9 valda.

Sellega on siis kuni 1000 elanikuga valdasid — 50, 1001—1500 elanikuga — 77 valda, 1501—2000 elanikuga — 64 valda, üle 2000 elanikuga — 184 valda.

Kohtu- ja siseministeerium asub seisukohal, et normaalse valla elanikkude arv peaks olema vähemalt 2000. Vallad kuni 1000 elanikuga peab liidetama naabri valdadega. Püsima jääksid ainult need, milliste liitmist ei võimalda geograafiline asend. Et sarnaseid väikseid valdu kaitsta ei saa, on arusaadav puht majandusliselt seisukohalt. Nagu riigi, nii ka omavalitsuste kulud võime meie liigitada produktiivseteks ja ebaproduktiivseteks, kusjuures administratsiooni kulud loetakse kahtlemata viimaste hulka, kuna need iseenesest juurde ei loo mingit uusi väärtusi, vaid seda teevad ainult sel määral, kui võrd omavalitsuse administratsioon kulutada võib produktiivseteks ülesanneteks. On aga päris selge, et väikesed vallad suudavad teha seda märksa vähem kui suuremad, sel lihtsal põhjusel, et olgu vald suur või väike, oma paratamatud administratsiooni kulud on tal ikkagi. Igal vallal peab olema kõige pealt vallamaja, mida vaja kütta ja valgustada. See kulumanna ei suurene sugugi proportsionaalselt valla elanikkude arvule. Samuti peab igal vallal olema vallavalitsus, sekretär ja teenija, kus kulud jällegi pole kaugeltki proportsionaalses vahekorras valla suurusele. Ei ole ju mõeldav, et veikene vald omale sekretäri võiks palgata näit. poole veiksema palgaga kui suur vald jne. Järelikult, mida pisem vald, seda suurem osa läheb valla liikmete maksukoormat lihtsalt vallavalitsuse ülalpidamiseks. See aga ei ole ometi mingisugune siht vallale, mille heaks tarvitseks kodanikkudel maksusid maksta. Ümberpöörduvalt, vallavalitsust on vaja selleks, et hoolitseda valla heaolu eest: paremate teede, paremate rahva hariduse võimaluste ja palju muu eest, mille vastu kodanikkudel otsekohene eluline huvi. Ja nende asjade eest saab vallavalitsus suuremat hoolt kanda ainult siis, kui tema

oma liikmete maksukoormat võimalikult suurema osa saab ära kulutada just niisugusteks ülesanneteks ning võimalikult vähem oma enese ülalpidamiseks. Seda aga suudab suurem vald alati rohkem kui veike.

Heites pilku valdade tekkimise ja arenemise ajajärku ja tutvunedes veikeste valdade likvideerimise võimalustega, peab Kohtu- ja siseministeerium tarvilikuks tähendada järgmist:

Vallad kujunesid mõisate järele. Asend, teelud jne. ei olnud mõõduandvad endise valla piiride määramisel, sest 1866 a. Vallakogukonna valitsemise seaduse § 1 alusel kuulusid ühe vallakogukonna koosseisu kõik ühe mõisa või kirikumõisa elanikud, kes olid üleskirjutatud kohalikkudes revisjoni kirjades või kes kasutasid omanduse õiguse või rendi alusel teatava mõisa järgi olevat talumaad.

Kuigi 1866 a. seaduse § 2 ette kirjutatakse, et vallakogukonnad, mille järele ei olnud rohkem kui 200 hinge, pidi liidetama kubermangu talurahvaasjade komisjoni kinnitisel teiste kogukondadega, kui neis osutus raskeks volikogu moodustamine selle tõttu, et ei leidunud tarvilikku arvu liikmeid, kellel oleks valimisõigus või õigus kogukondlistesse ametitesse valitud saada, või jälle rahalise jõu puudumisel kogukonnavalitsuse ülalpidamine, — võeti siiski kuni 1888 ja 1889 a. reformideni Baltimaal valdade liitmisi harva ette. Olukord ses asjas muutus tuntavalt alles 1888 ja 1898 a. vahel, millal erilise hooga asuti valdade liitmisele ja sellega suuremate valdade loomisele. Nii näiteks oli 1880 a. Kuramaa kubermangus umbes 600 valda, 1906 a. aga oli nende arv langenud 223 peale. Umbes samas proportsioonis vähendati valdade arvu ka teistes Baltimaa kubermangudes. Kus talurahvaasjade komissarid energilisemalt tegutsesid, näit. Saaremaal, sündisid ka suuremad vallad, kui teistes maakondades, kus komissarid järeleandlikumad olid.

Et 1866 a. Vallakogukonna valitsemise seadus üle 200 elanikuga valdade liitmist ei teinud sunduslikuks, siis võisid üksikud veikesed mõisa vallad püsima jääda, kuna nad suutsid ülalpidada vallaomavalitsuse asutusi või nende alalhoidmiseks tarvitati muid mõjuvaid abinõusid. Neist püsib osa valdu veel praegugi, kuigi nende elanikkude arv aja jooksul on kasvanud ja piiride suhtes mõned muudatused ette on võetud. Muu seas on loomulikult püsima

jäänud saartel asuvad veiksed vallad, miliste liitmine ei ole läbiviidav nende asendi tõttu. Ka on Eesti ajal veikesi valdu juurde tulnud.

Ülemal nimetatud 50 vallast alla 1000 elanikuga on Eesti ajal asutatud 7 valda eraldamise teel teistest valdadest. 2 valda pidid oma praeguste piiridega leppima selle tõttu, et Eesti-Läti piirajamisel osa valda jäi Lätisse. 5 valda asuvad saartel. Ülejäänud 36 valla asutamise kohta puuduvad lähemad teated, kuid maavalitsuste andmetel asuvad nad endiste mõisaüksuste maa-aladel.

Maavalitsuste andmetel nimetatud 50 vallast peab püsima jääma 6 valda, sest et nende asend ei võimalda nende liitmist teiste valdadega. 23 valla likvideerimiseks ei näe maavalitsused mingid takistusi. 14 valla kohta ei avalda maavalitsused (Pärnu ja Valga maaval.) oma seisukohta. Tähendatakse, et ei või talitada lihtsalt — kahte või enam valda ühendades, vaid sarnasel korral tuleb tingimata läbiviia põhjalik ümberkorraldus, kus igal pool ei saa enam leppida seniste piiridega, vaid tuleb rajada uusi, osalt isegi maakonna piire muutes. Sellepärast ei saa ka ilma pikema kaalumiset ja kohapealsete arvamiste ärakuulamiseta vastata küsimusele, kas teatud valda on võimalik liita teisega. Üldiselt aga tõendavad nimetatud kaks maavalitsust, et liiga veikeste valdade kaotamise kasuks oleks majandusliste — administratiivkulude vähenemine. Võib ka oletada, et liiga veiksed vallad aast-aastalt suurenevaid ülesandeid edaspidi edukalt täita ei suuda. 4 valla suhtes leitakse, et neid võib teiste valdadega liita, nad võivad aga ka püsima jääda, kui nende piire teiste valdade arvel laiendada.

Nagu sellest selgub, ei räägi üksi maavalitsus kõne all olevate valdade likvideerimise vastu, kuid mõnel pool leitakse ainult, et valla piiride suhtes tuleks läbiviia põhjalik ümberkorraldus, sellega mõista andes, et ses asjas ei võiks mitte leppida üksi valdadega alla 1000 elanikuga, vaid piiride ümberkorraldus tuleks läbiviia ka suuremate valdade juures, kusjuures nende korraldustööde teostamine sünniks üheskoos ja ühelajal. Et ka enam kui 1000 elanikuga valdade piirid tõesti vajavad paljudel juhustel ümberkorraldust ja osa valdu ka likvideerimist, ei ole kahtlust. Suure hulga valdade piirid on väga sopolised, nii et üksikud kiilud sügavasse teise valda jooksevad või valla üksikud

osad on tema küljest koguni lahus teisekolmanda valla sees. Sarnane omavalitsuse üksuste geograafiline seisukord raskendab korralikku asjaajamist. Nende raskuste kõrvaldamiseks tulevad valdade piirid õiendada ja lahusolevad tükid ühendada teiste valdadega.

Likvideerimine oleks maavalitsustelt saadud andmete põhjal tarvilik ette võtta nende 1000 kuni 2000 elanikuga valdade suhtes, mis on osutunud iseseisvaks tegutsemiseks liiga jõuetuks, nii et ei suudeta isegi sageli vallahooneid korras hoida ja vanade lagunevate asemele uusi püstitada, rääkimata valla ebaotstarbekohasest asendist ja ebaloomulikkudest piiridest. Muidugi tuleb sellejuures arvestada valla erandlase asendiga, kui vald näit. asub soode, rabade ja metsade keskel, ja ebasoodse teeühendusega, mis takistab elanikkude juurdepease selle valla valitsusesse, millega vald liita tahetakse.

Valdade arv 1001—2000 elanikuga on 141. Seitsme maakonna valitsuse andmete järele (Saare- ja Petserimaal ei leidu valdu alla 2000 elanikuga, peale Ruhnu valla) oleks nimetatud valdadest võimalik likvideerida umbes 20 valda. Pärnu maavalitsus valdade likvideerimise võimaluste suhtes, peale ülemaltoodud üldise seisukoha, kindlamat arvamist ei avalda.

2. Maksvate seaduste järele otsustab vallapiiride muutmise, valdade kokkuliitmise ja uute valdade asutamise maavolikogu, kuulates ära asjaosaliste vallavolikogude arvamised. Maavolikogu otsused ses asjas kuuluvad Kohtu- ja siseministri kinnitamisele, kusjuures minister võib volikogu otsuse kinnitada ehk kinnitamata jätta, ise aga ei või ta otsuses mingisuguseid muudatusi ette võtta.

Siseministri poolt 20. märtsil 1928 a. Vabariigi Valitsusele esitatud põhilauseid nägid ette, et vallapiiride muutmist, valdade kokkuliitmist ja uute valdade asutamist ei otsusta mitte maavolikogud, vaid siseminister vastavate maavolikogude ettepanekul, kusjuures ära kuulatakse asjast huvitatud vallavolikogude arvamine. Põhilauseste seletuskirjas tähendatakse, et nimetatud küsimuste otsustamist, ei tohi teha ainult keskvalitsuse ülesandeks. See peab sündima vastavate maavavalitsuste, kui kõige kompetentsemate kohapealsete asutuste ettepanekul, kuid sellejuures tuleks arvestada ka asjast huvitatud vallaomavalitsustega, kui kohalise rahva esitajatega.

Kohtuminister leidis omalt poolt, et võiks kaalumisele võtta küsimus, „kas vallaomavalitsuse piiride muutmise ettepanekute tegemist siseministrile ei tuleks anda maavalitsuste võimkonda.“

Maaomavalitsuste Liidu nõukogu formuleerib oma seisukoha ses asjas järgmiselt: „Valdade liitmise ja nende piiride muutmise küsimuse otsustab maavolikogu vastavate vallavolikogude seisukoha ärakuulates. Maavolikogu otsuse kinnitab Kohtu- ja siseminister.“

Käesolevas küsimuses asub Kohtu- ja siseministerium seisukohale, et vallapiiride muutmise, valdade kokkuliitmise ja uute valdade asutamise otsustamine peaks kuuluma Kohtu- ja siseministrile. See oleks tarvilik järgmiste asjaolude tõttu. Nagu ülemaal nägime, on üldist tunnustamist leidnud põhimõte, et veiksed vallad kuni 1000 elanikuga, väljaarvatud mõned üksikud, tulevad likvideerida. Kahtlemata saavad elanikud suurema osa koondamiste vastu olema. Kujukalt näitab seda hiljutine Tammiste valla likvideerimine, kus hoolimata sellest, et valla asend ja olukord olid halvemaid ja ebaotstarbekohasemaid Pärnumaal: vallamaja kõlbulatu, kooli- ja vaestemajad viletsad, need oleks valla püsimise korral tulnud peaaegu kõik kohe uuesti ehitada, elanikke oli 912, kellest osa veel soovis liituda Suigu vallaga — kõigele sellele vaatamata oli elanikkude enamus siiski likvideerimise vastu.

Sellepärast on tarvilik, et veikeste valdade likvideerimise otsustamine antakse keskvalitsusele ja nimelt Kohtu- ja siseministri näol. Iseenesestki mõista ei saaks minister valdade likvideerimise küsimusi otsustada ilma tarvilikkude eeltöödeta. Tal tuleb küsida vastavate vallavolikogude seisukohte, koguda tarvilikke materjale ja ärakuulata maavalitsuste arvamisi. Maavolikogu ses asjas koormata ei oleks otstarbekohane, sest maavalitsused on senini teinud ja teevad ka edaspidi kõik piiride muutmisega seotud eeltööd ja on sellega rohkem kompetentsed küsimust otsustarbekohaselt ja erapooletult lahendama.

Samadel motiividel on tarvilik anda Kohtu- ja siseministri otsustamisele ka suuremate kui 1000 elanikuga valdade piiride muutmised, valdade kokkuliitmised ja uute valdade asutamised, kusjuures otsustamine sünnib maavalitsuste ettepanekul pärast vastavate vallavolikogude seisukoha ärakuulamist. Nagu juba tähendatud, ei ole otstarbekohane vallapiiride muut-

mise otsustamist panna omavalitsuste peale, sest seal mängivad küsimuste lahendamisel sagedasti osa poliitika, isiklikud huvid, maksu ja muud vähema tähtsusega asjad, kuna üldhuvid tagaplaanile jäävad, millede kohta enam objektiivselt võib otsustada keskvalitsus. Et Põhiseaduse § 75 järele teostab riigivõim valitsemist kohal omavalitsuste kaudu, siis on ta ka otsekohe huvitatud selles, et valla piiride muutmised, valdade kokkuliitmised ja uute valdade asutamised sünniks elanikkude ja üldhuvides, mispärast ka nende küsimuste otsustamine peab kuuluma sellele võimule.

See muudatus on tarvilik ka veel sellepärast, et piirimuudatuste küsimuste ja nende juure kuuluvate materjaalide läbi vaatamisel ministeeriumis, viimasele sagedasti esitatakse rida kaebusi ja palveid, mis tarvilikuks teevad maavolikogude otsustes mõningaid muudatusi ette võtta, mis aga praeguse korra juures võimalik ei ole. Praegu tuleb sarnastel juhtudel maavolikogu otsus kinnitamata jätta ja asi uueks kaalumiseks tagasi saata, mis asjade otsustamist pikale viib.

II. Vallaomavalitsuse organid.

A. Vallavolikogu.

1. Vallaomavalitsuse korraldava organi — vallavolikogu — suhtes on kõige esmalt seisukohti võetud ta valimise süsteemi küsimuses. Siseministri 20. märtsi 1928 a. põhilausest asuvad seisukohale, et vallavolikogu valimised tulevad toimetada liikuvate nimekirjade järgi. Kohtuminister asus seisukohale, et „kõikide omavalitsuste valimised peaksid sündima samuti, nagu Riigikogu valimisedki.“ Et tol ajal (aprill 1928) oli Riigikogu vastavas komisjonis kaalumisel küsimus, missuguse süsteemi alusel toimetada Riigikogu valimisi, siis soovitas Kohtuminister ära oodata Riigikogu uue valimise seaduse ilmumist ja see ka vallavalimisel maksma panna. Maaomavalitsuste Liit kui ka omavalitsustegelaste kongressid (nii esimene kui ka teine) asusid seisukohal, et omavalitsuste esituskogude valimised tulevad viia enam individuaalsele alusele, mis võimaldaks vastavate isikute valimist ja aitaks vähendada erakondlist poliitikat. Vastavalt sellele võttiski Maaomavalitsuste Liidu nõukogu vastu otsuse, et valimisi toimetatakse enam individuaalset valimist võimaldava valimisviisi järele, näit. Soome viis parandatud.

Enne kui käesolevas küsimuses seisukohta võtta, peatume praeguse valimise korra ja mujal tarvitavate nimekirjade süsteemide juures.

Praeguse korra juures seatakse kandidaatide järjekord parteide keskkomiteedes. Kandidaatide nimekirjade etteotsa seatakse partei paremad, populaarsemad jõud, et valijate hääli juurde meelitada. Senine praktika on aga näidanud, et kohe pärast valimisi, ehk paremal juhusel esimese aasta jooksul, algavad volikogust tagasiastumised suuremalt jaolt just nimekirjade eesotsas seisvate isikute poolt. Ka teistes maades, kus maksev proportsionaalne valimissüsteem, on ülaltähendatud nähtusi ette tulnud, ehk on juba algusest peale valimise seaduse väljatöötamisel sellega arvestatud. Nii on Soomes, Rootsis, Norras, Tšehhoslovakkias jne. kogukonna esituskogu liikme amet ikohustus ja volinikud võivad ainult seaduses ettenähtud juhusel panna oma volitused maha. Kokkukõlas voliniku ametikohusega on volikogu koosolekutest ilma mõjuvate põhjusteta puudumisel nähtud ette rahatrahvi.

Leitakse, et kui tahame viia valimiste individualiseerimist kindlale alusele ja vähendada parteide keskkomiteede diktaatorlist võimu, siis tuleb ka meil teha voliniku ametipidamine kohuseks. See oleks valimiste individualiseerimise eelduseks, ilma milleta, — jättes volinikkudele oma ameti mahapanemise suhtes samasugused piiramata õigused, kui praegu, — meie ei saa tegelikult mitte midagi kätte, moodsamaidki valimisviise tarvitusele võttes.

Ka praegu maksev valimise seadus võimaldab valijale avaldada mõju antud kandidaatide järjekorra peale nimekirjade piires kandidaadi nime allakriipsutamise teel. Praktikast see süsteem pole annud meil kuigi nimetusväärilisi tagajärgi, sest massiliselt valijad pole tarvitanud seda allakriipsutamise õigust. Vähesed tarvitamise juures ta võib aga anda väga üllatavaid ja omapäraseid tagajärgi.

Proportsionaalse valimisviisi praktikas on üldtarvitamisel nimekirjad.

Nimekirjade süsteemid jagunevad kahte peagruppi: 1) seotud nimekirjad ja 2) liikuvad nimekirjad:

Seotud nimekirjad on kahte liiki:

1. Tiheidalt seotud nimekirjade süsteemi juures ei ole valijal õigust võtta kandi-

daatide järjekorra suhtes muudatusi ette. Ta hääletab ühe nimekirja poolt, milles partei keskkomitee või nimekirja kokkuseadnud valijate rühm määras kindlaks kandidaatide järjekorra.

2. Vabalt seotud nimekirjade juures valija võib kandidaati nimekirja piires ära märkida, tähendades sellega, et annab oma hääle esimeses järjekorras äramärgitud kandidaadile (allakriipsutamise).

Liikuvate nimekirjade süsteemist võib ka kaks alljaotust esile tuua:

1. Valijal on õigus hääletada kandidaatide poolt mitmest nimekirjast ja oma hääletamisedelil seada kokku oma kandidaatide nimekirja valimistel konkureerivate rühmituste nimekirjade kandidaatidest.

2. Valijal on õigus tähendada oma hääletamisedelile ka kandidaate, keda ei leidu üheski konkureerivas nimekirjas.

Kuidas liikuvate nimekirjade süsteem on leidnud tarvitamist praktikas?

Üks — Vürtembergi süsteem — näeb ette, et igal valijal on nii palju hääli, kui palju volinikke ringkonnas valitakse. Valija võib oma valimisedelile märkida kandidaate, kelle poolt ta hääletab, kõigist valimistel esinevatest nimekirjadest. Valija võib anda oma hääled ka ühele kandidaadile nimekirjale.

Kui valija oma valimisedelis on ülestähendanud ka niisuguse isiku nime, keda ei leidu üheski kandidaatide nimekirjas, siis seda häälet ei loeta. Erand „metsikutele kandidaatidele“ antud hääle kohta tehakse ainult siis, kui valimistele on esitatud ainult üks kandidaatide nimekirja. Sarnastel juhusel on lubatud märkida valimisedelile „metsikuid kandidaate“. Vürtembergi valimisseadus näeb ette ka hääle kommuleerimist. Tähendab, valija võib kontsentreerida oma hääled vähemale kandidaatide arvule, kui ringkonnas valitakse. Kuid kommuleerimise võimalus on piiratud, — iga kandidaadi peale valija ei või kontsentreerida üle kolme hääle. Sarnane hääle kontsentreerimine on nähtud selleks ette, et suurendada valija mõju isikute valimise suhtes, kes, võib olla, esinevad veiksena erakonna nimekirjas. Nimekirjad võivad valimistel liituda. 1919 ja 1922 a. seaduste põhjal jäi ülaltähendatud kord maksma ainult linnade kohta, kus alla 50.000 elaniku; muudes linnades on tarvitusel seotud nimekirjad.

(Järgneb.)

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

E. Maaomaval. Liidu juhatuse koosolek peetakse 11. juulil ära. Päevakorras algkooliõpetajate valimise ümberkorraldamise küsimus, jaoskonna- ja linnaarstide kurstuste korraldamise küsimus, hoolekande seaduse muutmise komisjoni Liidu esindajate valimine, Liidu nõukogu kokkukutsumine j. n. e.

Vallavalitsuste esindajate valimine E. Maaomaval. Liidu nõukokku.

Pärnu Maavalitsuse poolt on vallaomavalitsuste esindajate koosolek 12. juuliks kokkukutsutud valdade esindajate — E. Maaomaval. Liidu nõukogu liikmete valimiseks.

Kloostri ja Pakri vallavolikogud Pakri vallamaja ees.

Kloostri ja Pakri vallavolikogud vallavanemate ja sekretäridega ühise koosoleku puhul ühise vallakohtu valimisteks 1. juunil 1930 a.

Istuvad: 1. Kloostri vallasekretär **H. Piisang**; 2. Kloostri vallavanem **V. Õunroos**; 3. Pakri vallavanem **A. Nymann**; 4. Pakri vallasekretär **J. Põhi**; Teises reas paremalt viies Liidu esimees **R. Kuris** Kloostri valla volikogu liikmena.

Välismaade omavalitsused.

Rootsi Maaomav. Liidu 10. a. juubel. E. Maaomaval. Liidu esindjad Stokholmis.

Rootsi Maaomavalitsuste Liit (Svenska Landskommunernas Förbund) pidas 26.—28. juunini oma 10 aasta tegevuse puhul kolmandat maaomaval. kongressi Stokholmis Riigipäeva II. koja pleenumi saalis.

Juubeli kongressist võtsid külalistena osa Eesti Maaomaval. Liidu poolt esimees **R. Kuris** ja juhatuse liige **H. Lauri**, Soome Maakogukondade Liidu esimees **Hiidenheimo** ja Liidu nõunik mag. **Toiviainen**, kuna Taani Maaomaval. Liitu esindasid esimees **Jensen** ja sekretär **Saurbrey**. Kongressi liikmeid oli 250 ümber.

Rootsi Riigipäevahoone, kus kongress ärapeeti.

Kongressi avas Rootsi peaminister E k m a n, kuna kongressi juhatas Liidu esimehe kohustetäitja S. Bengtsson. Päevakorras olid muuseas põhjapandava tähtsusega küsimused, nagu Liidu 10 a. tegevuse ülevaade, omavalitsuste õiguslised printsiibid, raamatupidamise viisid ja büdsheti süsteem, valimisõigused, omavalitsuse reformid j. n. e.

Soome Maakogud. Liidu maja Soome M. L. III. kongressi puhul.

Pildil E. M. L. juh. liige **H. Lauri** ja Soome M. L. teg. varatomari **Linni**.

R. Kurise ülesvõte.

Mis puutub Rootsi omavalitsuste praegusesse õiguslisse olukorda, siis peab tähendama, et see meie kohalikkude omavalitsustega võrreldes märksa autonoomsem on. Näitena võiks tuua, et Rootsi kohalikud omavalitsused ei allu mingisugusele teisele revisjonile, vaid lõpulik revisjon tehakse nende oma revisjonikomisjoni poolt. Ka raamatupidamise viisi ja asjaajamise korra määrab kohaliku omavalitsuse esinduskogu lõpulikult kindlaks ning sellega on seletatav asjaolu, et raamatupidamise viisid üksikutes omavalitsustes on lahku minevad. Asjaajamine omavalitsustes on

üldiselt lihtne ja sellega oli meie esindajatel võimalus tutvuneda väljasõidul ühte Stokholmi naabruses asuvasse valda — sealse omavalitsuse esimehe lahkkel vastutulekul.

Esimese kongressi päeva õhtul oli väliskülaste auks korraldatud Stokholmi läheduses asuvas Hasselbackenis pidulik lõunasöök, millest osa võtsid peaminister E k m a n ja teised Rootsi valitsuse liikmed.

Lõunasöögil vahetasid kongressi saadikud, kes enamuses maa mehed, väliskülastega mõtteid suure huviga, mitte ainult omavalitsuse küsimuste üle, vaid neid huvitasid ka mitmesugused praktilised maa- ja põllumehe elu-olusse puutuvad küsimused. See oli võimalik peamiselt selle tõttu, et kõik liitude tegelased nii Rootsis kui teistes riikides on tegelikud talupidajad.

Hasselbackenis kõneles ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu esimees R. K u r i s:

„Teie Exelents, minu daamid ja härrad!

Svenska Landskommunernas Förbund'i austavat kutset saades on Eesti Maaomavalitsuste Liidu esitajatel au ja õnn osavõtta Teie 10 aasta juubeli kongressist.

Rootsi ja Eesti rahvad ei ole võõrad üksteisele. Juba aastasadasi oleme Läänemere rahvastena ühendust pidanud, millest minu kodumaal Eestis kõige paremad mälestused.

Selleks palun lubada mõne iseloomustuse. Minule, viie või kuue aastase poisikesena juba, minu 85 a. vanaema õpetas mängu „taaler siin, taaler seal...“ ja rääkis palju head rootsi ajast.

Meie rahvaste ühised heitlused Narva linna all nii Kaarel XII aegu, kui ka meie vabadusvõitluste päivil, millest Teie oma avitava käega osavõtsite, on kõige paremat ühendust mõlema rahva vahel aina kinmitanud.

Alles aasta tagasi oli meil Eesti Maaomavalitsuste Liidu esitajatel eriline au tervitada meie kodumaal Tema Majesteeti Rootsi Kuningat — Rootsi rahvast.

Jälgides Teie kõrget kultuurilist arenemist, oleme omavalitsusküsimuste käsitlemisel oma häälekandjas nii mõndagi head kasutanud.

Meie siiatulek ei ole mitte ainult võõrsile tulek, vaid meie tulime ka selles usus, et needki omavalitsuse päevad otsustavad nii paljugi tähtsaid omavalitsuslisi küsimusi, millest võime kasu saada meiega.

Ühes riigis heade tagajärgedega käsitatavad omavalitsuste arendamise töökorralduse ja õiguslised probleemid, kõlbavad ka teistelegi heaks eeskujuks, kuna meilgi on praegu maaomavalitsuste ümberkorraldamise küsimused päevaküsimusteks.

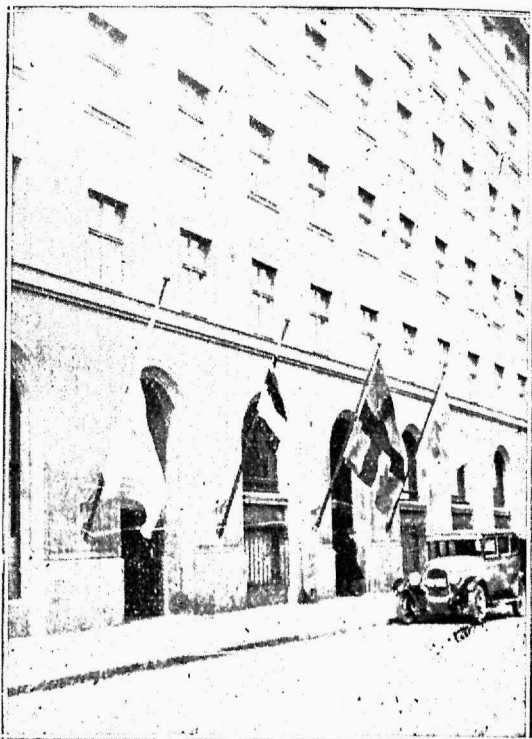
Eesti Maaomavalitsuste Liit heal meelel näeks ka Teie esitajaid külalistena meie kongressil Tallinnas, missugust kutset kongressi puhul palun mitte keelduda vastuvõtmast.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu esimehe-na on minul au tuua Liidu nimel Teile soojemaid tervitusi kümne aastapäeva puhul ja soovida kongressile õnne ja head kordaminekut.“

Kõne ülevaatelise osa tõlkis Rootsi keelde meie Rootsi rahvusekretär hra Blees, kes sel puhul ühes abikaasaga Rootsis viibisid, kuna tervituslise osa kõneleja ise Rootsi keeles ütles.

Üldiselt näis meie esindajatele, et Rootsi omavalitsus, kui niisugune, on majanduslises, kultuurilises ja organisatsioonilises väga tugeval jalal. Maaomavalitsuste Liit annab välja oma ajakirja, peab ametis kolm eriteadlast kõrgema haridusega sekretäri, peale selle veel büroo juhataja ja mitmesugused assistendid.

Rootslased võtsid meie esindajaid väga

Soome Maakoguk. Liidu kongressi hoone Helsingis.

sõbralikult vastu, muretseti kongressi ajaks prii korter, pääsetähed näitusele j. n. e. Kongressi käiku jälgida ja mõtteid vahetada võimaldas hra Bleesi kaasas olemine, kuna muidu läbikäimine rootslastega keeleliselt raske on, sest saksakeele kõnelejad leidub Rootsis vähe.

Riigikohtu seletused.

**Kas kinnisvara maksu maal asuva tööstus-
asutiste hoonete pealt tuleb võtta, kui neis
hoonetes tööstuse tegevus täiesti lõppenud,
kuid masinad ja aparaadid hoonetest
väljaviimata?**

Vastus jaatav.

Maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse (R. T. nr. 18/19 — 1920. a.) § 21 on tähendatud, et nende vabrikute ja tööstusasutiste hooned, milles tegevus täiesti lõppenud, masinad ja aparaadid välja viidud ja milles seepärast töötamiseks enam mingisuguseid iseäralisi abi-

nõusid ei leidu, vabastatakse liikumata varanduste komisjoni poolt maksust tegevuse lõpetamisele järgnevalt poolest aastast peale. Selle paragrahvi järgi on vabrikute ja tööstusasutiste hoonete maksust vabastamiseks nõutavad kaks tingimust, nimelt: 1) hoonetes peab tegevus täiesti lõppenud olema ja 2) neist peavad masinad ja aparaadid väljaviidud olema, nõnda et neis töötamiseks enam mingisuguseid iseäralisi abinõusid ei leidu.

(R. Adm. t. nr. 418 II — 1929. a.)

„Õigus“.

Kas vallavanema abi võib sekretäri abi kohuseid täita valla kantseleis?

Vastus: eitav.

Vallavalitsuste korraldamise seaduse (R. T. nr. 97 — 1926. a.) §§ 76—79 järele alluvad vallavalitsusele, mille hulka kuuluvad ka vallavanema abid, kõik kantselei-ametnikud, nii sekretär kui ka tema abid. Viimased aga peale selle seisavad oma töös otseselt sekretäri järelevalvel ja käsitusel. On selge, et säärasel korral, kui vallavanema abi on samal ajal ka valla-sekretäri abiks, peavad tekkima arusaamatused alluvuse küsimuses. Niisugune kord tuleb tunnistada seadusega mittekokkukõlas olevaks.

(R. adm. t. nr. 735 — 1929. a.)

„õigus“.

Kas „Riigi Teatajas“ nr. 32 — 1929. a. avaldatud Pensionide kõrgendamise seadus eraldab neid pensionisaaajaid, kelle pensioni väljaarvamisel on arvesse võetud ka veneaegne teenistus?

Vastus: eitav.

Riigikogu poolt 26. märtsil 1929. a. antud seaduse nr. 234 (R. T. nr. 32 — 1929. a.) § 1 on tähendatud, et Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioni seaduse (R. T. nr. 123/124 — 1924. a.) põhjal määratud pensionid kõrgendatakse 25% võrra, alates 1. apr. 1929. a.: 1) ülaltähendatud seaduse § 1. p.p. ja c näidatud isikutele ja nende perekondadele, kes saavad pensioni palganormide järgi, mis olid maksvad enne 1. aprilli 1927. a. Riigikogu poolt antud seadus ei eralda teistest isikuid, kelle pensioni määramisel on arvestatud Riigi- ja

omavalitsusteenijate pensioni seaduse § 6 teist lõiget. Kui seaduseandja tahe oli nende isikute pensioni mitte kõrgendada, kelle pensioni väljaarvamisel on arvesse võetud ka veneaegne teenistus, siis oleks ta seda seaduses selgesti ka väljendanud.

(R. adm. t. nr. 442 II. — 1929. a.)

„õigus“.

Kas omavalitsuste suhtes tuleb kaebuse tähtaega Maareformi teost. määruste § 59. põhjal lugeda otsuse väljakuulutamise päevast või otsuse ärakirja kättesaamise päevast?

Vastus: otsuse väljakuulutamise päevast.

Ts. Kp. S. § 1292. järele saadetakse kohtuotsuste ärakirjad asjaomastele riigiasutistele ja § 1293. järele loetakse kaebuse tähtaeg riigiasutistele (ka omavalitsustele) otsuse ärakirja kättesaamise päevast. Samasugune kord on ka Adm. K. K. § 26. järele maksuma pandud administratiivkohtu otsuste suhtes. Kuid selle korra järele ei saa talitada M. T. M. § 59. kohaldamisel. M. T. M. § 59 näeb ette kaebusi asjaosaliste poolt ja proteste riigiasutiste poolt — maakorralduse- ja riigimetsade-valitsuse poolt. Nii kaebuste kui protestide jaoks on ettenähtud ühesugune tähtaeg, nimelt üks kuu, arvates riigimaade korralduskomisjoni otsuse väljakuulutamise päevast. On juba asjaomaste riigiasutiste kohta § 59. protesti tähtaja algus arvatud otsuse väljakuulutamise päevast, siis ei ole alust arvata teistele riigiasutistele või omavalitsustele, kes võivad esineda asjaosalistena, kaebuse tähtaja algust komisjoni otsuse ärakirja kättesaamise päevast.

„õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 29 Lauajuhendi ja selle tähestiku pidamisest.

Palun teatada, kas on sunduslik lauajuhendisse kantud ja aasta lõpul täitmata jäänud paberit — aasta algul uue numbri all uuesti sisse kanda?

Kas lauajuhendi juurde tähestiku pidamine on sunduslik? K. S.

Vastus:

Seadusandlisel teel vastavat korraldust ei ole tehtud. Nõudmised olenevad järelvalve asutusest.

Küsimus: Nr. 30 Väljaspool abielu sündinud lapsele isa perekonnanime andmisest?

Perekonnaseisu seaduse § 61 alusel on lubatud perekonna nime muudatus seadustamise, adopteerimise j. n. e. teel. Kuna aga see ei ütle ega anna juhtnöörisid selle kohta, palun teatada, kuidas ja missuguse seaduse alusel tuleb toimida sarnasel juhul, kui isik, kellel on sündinud väljaspool abielu laps ja on juba 8 aastane, kuid hiljem abiellus lapse isaga ja tahab nüüd selle lapsele mehe nõusolekul anda mehe perekonna nime?

S. L. vallasekretär.

Vastus:

B. E. S. (III k.) § 173 põhjal omavad väljaspool abielu sündinud lapsed vanemate abielumise tagajärjel seaduslike laste õigused. Vanemate abielumisest tehakse vastav märkus lapse perekonnanseisu aktides (meetriku- või aktiraamatus sündide registreerimiseks). Sissekantud märkuse alusel antakse lapsele tunnistused isa perekonnanimega.

Küsimus Nr. 31. Hoolealuse varanduse pärimisest.

Hoolekande seaduse § 26 järgi pärib surnud hoolealuse varanduse see asutus, kellelt hoolekande alla kuuluv isik sai kestva täieliku ülalpidamise, kui temal polnud omakseid, kes teda oleks pidanud toetama. Kuidas tuleb toimida, et vallaomavalitsus saaks sarnase varanduse omanikuks tunnistatud, kas tuleb harilikus pärijate kinnitamise korras Rahukohtunikule palve esitada, või on see asi teisiti lahendatav?

Vallasekretär K.

Vastus:

Päranduse õigustesse kinnitamine sünnib üldises korras.

Küsimus Nr. 32 Hoolealuse varanduse müümisest?

Kas on vallaomavalitsusel õigust oksjoni teel ära müüa hoolekande alla kuuluva isiku varandust, mis hoolealuse surma puhul antud vallaomavalitsuse hoole alla, ja kui temal lähemaid omakseid ei ole, kes selles asjus korraldust võiks teha—ja kas on vallavalitsusel õigust saadud rahast hoolealuse peale tarvitatud kulu ära võtta ning mis teha ülejääva rahaga?

Vallasekretär K.

Vastus:

Küsimus ei ole selge, sest küsimisest ei selgu, kelle poolt oli varandus hoolealuse surma puhul antud vallavalitsuse hoole alla.

Küsimus Nr. 33. Vallavolikogu protokollide ärasaatmise ajast.

Vallavolikogude kodukorra § 93 esimest lõiget tõlgitsetakse mõnes asutuses nii, et volikogu protokollid ära kirjutatakse peavad 7 päeva jooksul saadud olema Maavalitsuses, kuna eelnim. § tekst selgelt ütleb, et need vallavalitsuse poolt 7 päeva jooksul saadetakse Maavalitsusele s. o. teiste sõnadega, nimetatud tähtaja jooksul v/v. poolt postile antakse. Millal postile pandud saadeti maavalitsuses vastuvõetakse, see ei olene enam vallavalitsusest ega või teda ka selle eest vastutavaks teha. Võib ju juhtuda, et saadeti postil valesi sihitakse või hoopis kaduma läheb, mille tõttu eelmise tõlgituse järgi v/v. võidakse vastutusele võtta ära kirjade mitte esitamise pärast.

Palun teatada, kuidas tuleb eelnim. kodukorra § 93 l. lõiget mõista ja millisel alusel.

M. vallasekretär.

Vastus:

Küsitud paragr. on redigeeritud Omaval. aj. järelevalve seaduse § 4 järele (R. T. N. 78—1919). See kodukorra paragr. ei ole midagi muud kui Omav. aj. järelevalve seaduse §§ 4 ja 8 edasiantdmine. Sõna „saadetakse“ on seaduses ja kodukorras sedavõrd

selge, et ei saaks teist arvamist olla, kui see, et protokollid ära kirjutatakse 7 päeva jooksul väljasaata, küsimata, millal ta päralt jõuab.

Küsimus Nr. 34. Omavalitsuse ametnikkude pikaajaliste kursuste asjas.

Kas algavad 1931 aasta algul korduvalt omavalitsuse ametnikkude pikaajalised kursused, või lõpetatakse nende tegevus s. a. lõpus juba?

Mis ajal on kavatsus käesoleval aastal kursuste läbikuulajatele eksamid korraldada, ning kus kohas?

K. vallast.

Vastus:

1931 a. kursuste edasikestmise kohta puudub veel vastav otsus. Raske on praegu etteöelda, kas Liidu nõukogu kursuste jätkamise jaatavalt või eitavalt otsustab. Käesolevate kursuste läbikuulajatele algavad eksamid kursuste ruumes 15 detsembril.

Küsimus Nr. 35. Korduva te küsimuste päevakorrast kõrvaldamisest.

Vallavolikogus on olemas rühm (vähemus) liikmeid, kes teatud küsimust tahavad läbiviia, kuid selle läbiviimist ei soovi näha rõhuv enamuse liikmeid, ning ka sellepärast igakord vähemus rühma ettepanekud rõhuva enamuse tagasi lükab. Järelejätmatalt aga jätkab vähemusrühm oma ettepanekutega esinemisega volikogu koosolekul, peaaegu igal koosolekul antakse aegsasti enne koosolekut ettepanek sisse, et vallavalitsus saaks seisukohta võtta ning päevakorda võtta. Mõnikord on ettepanek vormiliselt veidi teisiti vormuleeritud, kuid sisuliselt läheb ühte eelmistega. Teine kord esitatakse sarnane ettepanek jälle teatud rühma kodanikkude poolt, kes volikogu liikmed ei ole, ning siis toetab vähemusrühm jällegi seda ettepanekut. Nii kestab sarnane olukord juba üle 2 aasta, ja on sellega juba muutunud teatud mõttes tõotakistuseks.

Viimasel ajal on vallavalitsus asunud selles küsimuses järgmise seisukohale: kannab ette volikogule, et ettepanekud käsitatud küsimus on juba varemalt otsustatud eitavalt, ning sellepärast tuleb ettepanek tagasi lükata, ja see enamuse poolt lükataksegi tagasi. Kuid ikka ja ikka jällegi esineb järelejätmatalt vähemusrühm analoogilise ettepanekuga järgmisel koosolekul.

Näib, et sarnane asjatu töö tegemine lõputa saab kestma, sest volikogu enamuse mingisugust järeleandmist ei tee, pealegi, kus vähemuse ettepanekud mingil tingimisel vastuvõetavad ei ole, vaid koguni otstarbekohatud.

Palun üksikasjaliselt vastata, mil viisil oleks võimalik sarnast olukorda likvideerida, jaataval korral missugusel alusel; missugust taktikat peaks vallavalitsus tarvitusele võtma; kas on selle likvideerimiseks võimalik tarvitada Vallavolikogude kodukorda, kas on võimalik vähemuse rühma väljaheita sel põhjusel j. n. e.

X. vallasekretär.

Vastus:

Vallavolikogude kodukorra § 63 peaks aitama seisukorra lahendada. On kord üks otsus tehtud, ei peaks tarvet olemas teha uuesti päevakorda võtta, vähemalt kui seda ei õigusta täiesti uued motiivid. Vähemusrühma volikogust väljaheitmiseks ei ole mingit võimalust.